

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 390

**Rachunkowość –
polityka makroekonomiczna –
globalizacja**

Redaktorzy naukowci

Zbigniew Luty

Magdalena Chmielowiec-Lewczuk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Hanna Jurek

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-507-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Jacek Adamek: Elementy kształtujące sylwetkę muzułmańskiego księgowego.....	11
Mariusz Andrzejewski, Kinga Mróz, Maciej Poppek: Testy zgodności w teorii i praktyce audytu sprawozdań finansowych.....	21
Anna Bartoszewicz: Transformacja audytu wewnętrznego w Polsce – od audytu zgodności do audytu efektywnościowego.....	36
Melania Bąk: Rachunkowość i jej kapitał, czyli rachunkowość w wymiarze niematerialnym.....	45
Anna A. Białek-Jaworska, Katarzyna Drązikowska: Polityka rachunkowości spółek notowanych na NewConnect	55
Anna A. Białek-Jaworska, Marek Żukowski, Jozef Bucko: Rola doświadczenia zawodowego w uczeniu się rachunkowości w Polsce i na Słowacji.....	64
Grzegorz Bucior: <i>Datio in solutum</i> w ujęciu bilansowym i podatkowym	74
Jolanta Chluska: Informacyjne aspekty funduszu własnego samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej.....	82
Halina Chłodnicka: Wpływ wykonywania wyceny przedsiębiorstwa w upadłości likwidacyjnej do celów sprzedaży na wybranym przykładzie.....	91
Marek Garbowski: Przyszłość banków spółdzielczych w kontekście implementacji regulacji Basel III w polskim systemie bankowym.....	104
Magdalena Giedroyć: Relewantność informacji sprawozdawczych	114
Jerzy Gierusz, Katarzyna Koleśnik, Sylwia Silska-Gembka: Podejście praktyków do rozpoznania rezerw, zobowiązań oraz aktywów warunkowych w świetle MSSF – wyniki badania empirycznego	123
Magdalena Janowicz: Rola biegłego rewidenta w procesie połączenia spółek.....	134
Aldona Kamela-Sowińska: Obrót gospodarczy jako dobro prawnie chronione przez ustawę o rachunkowości.....	142
Małgorzata Kamieniecka: Etyka w rachunkowości wczoraj i dziś – ocena aktualności postulatów L. Paciolego	150
Katarzyna Kobiela-Pionnier: Pod presją. Wpływ lobbingu na kształtowanie standardów rachunkowości.....	160
Mariola Kotłowska: Determinanty pomiaru dokonań na poziomie procesów w przedsiębiorstwie	173
Edyta Łazarowicz: Znaczenie i przyszłość zasady ostrożności.....	183
Edward PieliCHATy: Rozpoznawanie przychodów ze sprzedaży produktów ubezpieczeniowych w księgach rachunkowych banków.....	191

Anna Mazurczak-Mąka, Paweł Zieniuk: Rewizja finansowa w jednostkach zainteresowania publicznego w świetle zmian dyrektyw unijnych...	203
Małgorzata Rówińska: Koszt historyczny i wartość godziwa aktywów – analiza modeli wyceny na podstawie wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie	212
Beata Sadowska: Rachunkowość w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe	222
Karol Schneider: Przestępczość ekonomiczno-finansowa a kreatywne aspekty księgowości	234
Joanna Toborek-Mazur: Kontrowersje wokół rozliczania fuzji w międzynarodowych standardach rachunkowości	242
Piotr Wanicki: Metody wyceny efektów prac badawczo-rozwojowych	250
Małgorzata Anna Węgrzyńska: Identyfikacja bezpieczeństwa ekonomicznego w literaturze i regulacjach prawnych	261
Edward Wiszniowski: Waluty wirtualne w rachunkowości	273
Grzegorz Zimon: Wpływ grupy marketingowo-zakupowej na sytuacje i wyniki finansowe przedsiębiorstw	283

Summaries

Jacek Adamek: The profile of a Muslim accountant – influencing elements	11
Mariusz Andrzejewski, Kinga Mróz, Maciej Popek: Compliance testing in theory and practice of financial auditing	21
Anna Bartoszewicz: Transformation of internal audit in Poland – from compliance audit to performance audit	36
Melania Bąk: Accounting and its capital, that is accounting in nonmaterial dimension	45
Anna A. Bialek-Jaworska, Katarzyna Drązikowska: Accounting policy used by the NewConnect listed companies	55
Anna A. Bialek-Jaworska, Marek Żukowski, Jozef Bucko: The role of professional experience in accounting learning in Poland and Slovakia ...	64
Grzegorz Bucior: <i>Datio in solutum</i> in accounting and tax terms	74
Jolanta Chluska: Information aspects of the equity funds of the independent public health care units	82
Halina Chłodnicka: The impact of making evaluation of an enterprise in liquidation for the sale on a selected example	91
Marek Garbowski: The future of cooperative banks in the light of implementation of Basel III regulations into the Polish banking system ..	104
Magdalena Giedroyć: Relevance of reporting information	114

Jerzy Gierusz, Katarzyna Koleśnik, Sylwia Silska-Gembka: The practitioners' approach to the recognition of provisions, contingent liabilities and contingent assets in accordance with IAS 37 – the results of an empirical study	123
Magdalena Janowicz: The role of an auditor in the process of business combinations.....	134
Aldona Kamela-Sowińska: Economic turnover as an interest legally protected by Accounting Law	142
Małgorzata Kamieniecka: Ethics in accounting today and in the past – evaluation of topicality of L. Pacioli postulates	150
Katarzyna Kobiela-Pionnier: Under pressure. Lobbying influence on the shaping of accounting standards.....	160
Mariola Kotłowska: Determinants of performance measurement at the level of processes in a company	173
Edyta Łazarowicz: The significance and future of the prudence principle ...	183
Edward Pielichaty: The recognition of insurance revenues in bank bookkeeping	191
Anna Mazurczak-Mąka, Paweł Zieniuk: Financial audit of public interest entities in the light of amendments to relevant EU directives.....	203
Małgorzata Rówińska: Historical cost and fair value of assets – analyses of valuation models on the ground of some companies listed on the Warsaw Stock Exchange	212
Beata Sadowska: Accounting in the State Forests National Forest Holding	222
Karol Schneider: Economic and financial crime vs. creative aspects of accounting.....	234
Joanna Toborek-Mazur: Controversy over mergers accounting in the international accounting standards.....	242
Piotr Wanicki: Methods of research and development work effects valuation	250
Małgorzata Anna Węgrzyńska: Identification of economic safety in literature and legal regulations	261
Edward Wiszniowski: Virtual currencies in accounting	273
Grzegorz Zimon: Influence of marketing-purchasing groups on the performance and financial situation of companies	283

Anna A. Białek-Jaworska, Marek Żukowski

Uniwersytet Warszawski

Jozef Bucko

Technical University of Kosice

e-mail: abialek@wne.uw.edu.pl; Jozef.Bucko@tuke.sk

ROLA DOŚWIADCZENIA ZAWODOWEGO W UCZENIU SIĘ RACHUNKOWOŚCI W POLSCE I NA SŁOWACJI

THE ROLE OF PROFESSIONAL EXPERIENCE IN ACCOUNTING LEARNING IN POLAND AND SLOVAKIA

DOI: 10.15611/pn.2015.390.06

Streszczenie: Artykuł przedstawia analizę porównawczą wyników badania ankietowego postrzeganej użyteczności narzędzi nauczania rachunkowości zamieszczonych na platformie e-learningowej FASTER, takich jak praktyczne przykłady, zadania i studia przypadków, prezentacja materiałów dydaktycznych w formie slajdów i tekstu, bazy danych wskaźników i sprawozdań finansowych, krajowe i międzynarodowe strony internetowe z obszaru rachunkowości oraz literatura i czasopisma branżowe. Analiza wariancji (ANOVA) ujawniła istotne różnice w ocenie użyteczności tych narzędzi nauczania rachunkowości między dwiema grupami użytkowników: studentami bez doświadczenia zawodowego a osobami zainteresowanymi szkoleniami zawodowymi z rachunkowości, które posiadają doświadczenie w biznesie. Różnice w postrzeganiu użyteczności badanych narzędzi istotnie zależą od doświadczenia zawodowego, które pomaga rozpoznać zagadnienia i umiejętności niezbędne w pracy księgowego.

Słowa kluczowe: preferencje, doświadczenie zawodowe, ANOVA, analiza wariancji, narzędzia nauczania.

Summary: The article presents comparative analysis based on the results of survey of perceived usefulness of accounting teaching tools such as practical examples (exercises, case studies), presentation of educational materials in form of text and slides, electronic accounting databases, national and international accounting websites, accounting literature and accounting journals. ANOVA analysis revealed a significant gap in the assessment of teaching tools' usefulness among two groups in Poland and Slovakia: students with practical experience in accounting and people interested in vocational training. A difference in perceived usefulness of analysed teaching tools depends significantly on professional experience, which helps recognize issues and skills essential in accountant work field.

Keywords: preferences, professional experience, ANOVA, analysis of variance, teaching tools.

1. Wstęp

Celem artykułu jest wyjaśnienie różnic w ocenie użyteczności różnych narzędzi e-nauczania rachunkowości między dwiema grupami użytkowników: studentami bez doświadczenia zawodowego i osobami zainteresowanymi szkoleniami zawodowymi z rachunkowości, wcześniej pracującymi w przedsiębiorstwie. Na potrzeby badania postawiono hipotezę, zgodnie z którą różnice w postrzeganiu użyteczności różnych narzędzi dydaktycznych istotnie zależą od doświadczenia zawodowego, ułatwiającego rozpoznanie wiedzy i umiejętności niezbędnych w pracy księgowego. W celu weryfikacji powyższej hipotezy przeprowadzono analizę porównawczą ANOVA wyników ankiety ewaluacyjnej użyteczności narzędzi e-nauczania rachunkowości na platformie e-learningowej FASTER, takich jak: praktyczne przykłady, zadania i studia przypadków, materiały dydaktyczne w formie prezentacji PowerPoint i tekstu (Word), bazy danych ze wskaźnikami i raportami finansowymi, krajowe i międzynarodowe specjalistyczne strony internetowe oraz literatura fachowa.

2. Przegląd literatury

W literaturze nieustannie trwa debata na temat luki między kompetencjami nabywanymi w trakcie studiów a wymaganymi w miejscu pracy [Sundem 1999; Brungardt 2009] i praktycznego przygotowania studentów do wykonywania zawodu [Albrecht, Sack 2000]. Ponieważ podczas nauki rachunkowości studenci często nie dostrzegają wpływu operacji gospodarczych na sytuację finansową przedsiębiorstwa, obecny system kształcenia rachunkowości wymaga zmodyfikowania. Studenci powinni rozumieć strukturę danych z ksiąg rachunkowych, respektować zasady rachunkowości w sprawozdaniach finansowych, rozumieć zasady wystawiania i rozliczania faktur, przeprowadzać wycenę i dostrzegać jej wpływ na sytuację finansową firmy [Tusan, Stasova 2008]. Studenci na początku nauki rachunkowości zmagają się z nową terminologią, pojęciem operacji gospodarczych i wykorzystywaniem informacji finansowej w zarządzaniu. Bryant i Hunton [2000], Farley i Ramsay [1998] oraz Krausz i in. [1989] odkryli, że proces uczenia się jest wzmocniony, gdy studenci odnoszą nowo nabytą wiedzę do dotychczasowych doświadczeń, łącząc je w zależności, które mogą być później wykorzystywane. Muhamad i in. [2009] wskazują, że dzięki praktykom zawodowym we wczesnych etapach kształcenia studenci zdobywają praktyczne doświadczenie i jednocześnie wykorzystują dotychczas zdobytą wiedzę. Według Lam i Ching [2007] praktyki zawodowe wspomagają studentów w zacieśnianiu luki między kształceniem akademickim

a realiami wykonywania zawodu. Staże i praktyki zawodowe są postrzegane jako wartościowy sposób zdobywania szerokich kompetencji, praktyczna zaś wiedza zdobyta podczas tych programów wspiera i uzupełnia teoretyczne podstawy uzyskane na zajęciach [Mihail 2006]. Autor zauważył, że stażyści z powodzeniem rozwinięli swoje indywidualne umiejętności, w szczególności w zakresie technologii informatycznej, zarządzania czasem, umiejętności komunikacji, pracy zespołowej, wiedzy specjalistycznej i zarządzania pracą. Badania empiryczne w psychologii poznawczej potwierdzają, że wcześniejsze doświadczenia poprawiają wyniki w złożonych procesach kształcenia i rozwiązywaniu zadań problemowych [Britton, Tesser 1982].

3. Metodologia i statystyka

W artykule wykorzystano wyniki badań ankietowych przeprowadzonych od lipca do października 2013 r. w Polsce i na Słowacji wśród użytkowników internetowej platformy FASTER (<http://www.faster.project.eu/>). Celem badań było zidentyfikowanie, które z elektronicznych narzędzi są uważane za najbardziej użyteczne w procesie uczenia się rachunkowości przy wykorzystaniu platformy e-learningowej. Respondenci badania ewaluacyjnego uczestniczyli w kursach pilotażowych z wykorzystaniem platformy FASTER, testując narzędzia e-nauczania oferowane przez platformę i moduły tematyczne. Respondenci dokonali samooceny posiadanej wiedzy i umiejętności z obszaru rachunkowości zarówno przed, jak i po ukończeniu testów pilotażowych platformy FASTER.

W badaniu wzięło udział 205 respondentów, spośród których wyodrębniono 2 główne grupy: studentów (St) i osoby zainteresowane szkoleniami zawodowymi z rachunkowości (Pr). Na potrzeby analizy wariancji (ANOVA) i próby identyfikacji czynników różnicujących wyniki wyszczególniono następujące podgrupy:

- StPL – studenci z Polski (97 osób),
- StSK – studenci ze Słowacji (55 osób),
- PrPL – osoby zainteresowane szkoleniami zawodowymi z rachunkowości (praktycy) z Polski (16 osób),
- PrSK – osoby zainteresowane szkoleniami zawodowymi z rachunkowości (praktycy) ze Słowacji (37 osób).

Spośród wszystkich uczestników 10% posiadało doświadczenie zawodowe w rachunkowości, z czego najliczniejszą grupę stanowiły osoby zainteresowane szkoleniami (75% w Polsce i 13,5% na Słowacji). Warto jednak wspomnieć, że 35% zainteresowanych szkoleniami zawodowymi na Słowacji potrzebuje wiedzy z obszaru rachunkowości w karierze zawodowej. Zdecydowanej większości studentów brakowało jakiegokolwiek doświadczenia w rachunkowości (99% w Polsce i 94,5% na Słowacji).

Wśród uczestników badania pilotażowego przeanalizowano preferencje co do narzędzi e-nauczania oraz postępy w nauce rachunkowości. W celu identyfikacji

istotnych statystycznie różnic pomiędzy (MS_B) i wewnątrz (MS_W) podgrup oraz wyjaśnienia ich przyczyn przeprowadzono analizę wariancji dla wszystkich podgrup oraz różnych ich kombinacji (próby). W dalszej części zostaną omówione istotne statystycznie wyniki analizy dla poziomów istotności 5% (***) , 10% (**), 15% (*), 20% (#).

4. Wnioski

Różnice w postrzeganej użyteczności baz danych ze wskaźnikami i sprawozdania-
mi finansowymi, stron internetowych i praktycznych przykładów istotnie zależą od
posiadanego doświadczenia zawodowego, które pomaga doświadczonym użytkow-
nikom rozpoznać niezbędne informacje i umiejętności wykorzystywane w pracy
księgowego. Z drugiej strony, użytkownicy bez doświadczenia zawodowego po-
strzegają narzędzia e-nauczania raczej jako wsparcie w przygotowaniu do zdawania
egzaminów niż narzędzie samodoskonalenia zawodowego.

4.1. Praktyczne przykłady, zadania i studia przypadków

Praktyczne przykłady są ważniejsze dla osób z doświadczeniem zawodowym niż
dla studentów (tab. 1). Umiejętność rozwiązywania zadań księgowych i niecodzien-
nych problemów rachunkowych jest bardziej potrzebna w życiu zawodowym niż
podczas egzaminów, ponieważ konsekwencje popełnienia błędu lub złej interpreta-
cji przepisów w biznesie są znacznie większe dla przedsiębiorstw i ich pracowników
(kary, podatki, upadłość) niż konsekwencje niezaliczenia egzaminu przez studen-
tów. ANOVA użyteczności praktycznych przykładów sugeruje większe różnice we-
wnątrz podgrup należących do próbek: St+Pr, StPL+PrPL, StSK+PrSK niż między
tymi podgrupami, niestety, nie są statystycznie istotne (tab. 1).

Tabela 1. Wyniki analizy użyteczności praktycznych przykładów w 5-stopniowej skali Likerta dla podgrup i próbek

Próba	St + Pr		StPL + PrPL		StSK + PrSK	
	St	Pr	StPL	PrPL	StSK	PrSK
Średnia	4,250	4,264	4,356	4,375	4,055	4,216
Odch. stand.	0,800	0,763	0,769	0,719	0,826	0,787
MS_B/MS_W	0,008	0,626	0,005	0,582	0,578	0,657
ANOVA test F/ <i>p-value</i>	0,013	0,911	0,008	0,928	0,880	0,351

Źródło: opracowanie własne.

4.2. Forma materiałów dydaktycznych

Materiały dydaktyczne w formie slajdów są bardziej preferowane przez osoby zain-
teresowane szkoleniami zawodowymi, ponieważ potrzebują one selektywnej infor-

macji bez konieczności przebrnięcia przez długie wprowadzenie i rozważania teoretyczne, co czyni łatwiejszy dostęp do kluczowej informacji (tab. 2). Studenci z Polski wolą pełny tekst od slajdów, gdyż wyczerpujący opis teorii, schematy rozwiązań i dochodzenia do wniosków pozwalają im uniknąć błędnej interpretacji poszczególnych zagadnień.

Tabela 2. Wyniki analizy użyteczności materiałów dydaktycznych w formie slajdów w skali Likerta dla podgrup i próbek

Próba	St + Pr		StPL + PrPL		StSK + PrSK	
	St	Pr	StPL	PrPL	StSK	PrSK
Podgrupa						
Średnia	3,981	4,000	4,059	4,250	3,836	3,892
Odch. stand.	0,791	0,734	0,822	0,683	0,714	0,737
MS_B/MS_W	0,015	0,604	0,502	0,649	0,068	0,523
ANOVA test F / <i>p-value</i>	0,024	0,876	0,773	0,381	0,130	0,719

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3. Wyniki analizy użyteczności materiałów dydaktycznych w formie tekstu w skali Likerta dla podgrup i próbek

Próba	St + Pr		StPL + PrPL		StSK + PrSK	
	St	Pr	StPL	PrPL	StSK	PrSK
Podgrupa						
Średnia	3,949	3,830	4,050	3,750	3,764	3,865
Odch. stand.	0,810	0,672	0,805	0,683	0,793	0,673
MS_B/MS_W	0,556	0,604	1,239	0,624	0,227	0,558
ANOVA test F/ <i>p-value</i>	0,920	0,339	1,986	0,161#	0,406	0,526

Źródło: opracowanie własne.

ANOVA użyteczności materiałów dydaktycznych w formie tekstu sugeruje większe różnice pomiędzy podgrupami StPL i PrPL niż wewnątrz nich ($MS_B > MS_W$, patrz tab. 3).

4.3. Elektroniczne bazy danych a specjalistyczne strony internetowe

Znaczenie baz danych oraz krajowych i międzynarodowych stron www poświęconych rachunkowości jest większe dla osób zainteresowanych szkoleniami, spośród których większość ma praktyczne doświadczenie w rachunkowości, niż dla studentów bez doświadczenia (tab. 5). Większe różnice w użyteczności baz danych (zawierających np. stawki podatków i ubezpieczeń społecznych, minimalną płacę, zasady opodatkowania podatkiem VAT) zaobserwowano między podgrupami próbek: St+Pr i SrSK+PrSK niż wewnątrz tych podgrup ($MS_B > MS_W$, patrz tab. 4).

Tabela 4. Wyniki analizy użyteczności baz danych z rachunkowości w 5-stopniowej skali Likerta dla podgrup i próbek

Próba	St+Pr		StPL+PrPL		StSK+PrSK	
	St	Pr	StPL	PrPL	StSK	PrSK
Podgrupa						
Średnia	3,679	3,868	3,673	3,688	3,691	3,946
Odch. stand.	0,909	0,962	0,950	0,873	0,836	0,998
MS_B/MS_W	1,405	0,850	0,003	0,884	1,439	0,818
ANOVA test F/p -value	1,652	0,200*	0,003	0,955	1,758	0,188*

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5. Wyniki analizy użyteczności specjalistycznych stron internetowych w skali Likerta dla podgrup i próbek

Próba	St+Pr		StPL+PrPL		StSK+PrSK	
	St	Pr	StPL	PrPL	StSK	PrSK
Podgrupa						
Średnia	3,577	3,887	3,644	3,813	3,455	3,919
Odch. stand.	0,937	1,013	0,944	0,981	0,919	1,038
MS_B/MS_W	3,798	0,915	0,394	0,901	4,770	0,938
ANOVA test F/p -value	4,152	0,043***	0,438	0,510	5,087	0,027***

Źródło: opracowanie własne.

4.4. Literatura fachowa z obszaru rachunkowości

Książki poświęcone rachunkowości są bardziej użyteczne dla zainteresowanych szkoleniami, którzy są w stanie określić swoje potrzeby i wybrać odpowiednią publikację do rozwiązania ich problemów (tab. 6). Umiejętność ta jest rezultatem praktycznego doświadczenia w przedsiębiorstwie, szczególnie w zakresie podatków, księgowości i sporządzania sprawozdań finansowych. Użyteczność czasopism została najlepiej oceniona przez słowackich studentów, a następnie osoby zainteresowane szkoleniami z Polski (tab. 7). Przyczyną mogą być rodzaje artykułów publikowanych w czasopismach. W Polsce czasopisma rachunkowe są dedykowane profesjonalistom i zawierają rozwiązania praktycznych problemów, interpretacje i nowelizacje aktów prawnych oraz wyjaśnienia stosowania ich w praktyce. Więcej osób zainteresowanych szkoleniami w Polsce posiada doświadczenie zawodowe *stricto* w rachunkowości niż na Słowacji, co również w pewnym stopniu wyjaśnia zaobserwowane różnice.

Tabela 6. Wyniki analizy użyteczności książek z rachunkowości w skali Likerta dla podgrup i próbek

Próba	St + Pr		StPL + PrPL		StSK + PrSK	
	St	Pr	StPL	PrPL	StSK	PrSK
Podgrupa						
Średnia	3,538	3,660	3,515	3,625	3,582	3,676
Odch. stand.	0,897	0,783	0,912	0,885	0,875	0,747
MS_B/MS_W	0,588	0,757	0,168	0,826	0,195	0,683
ANOVA test F/p -value	0,777	0,379	0,203	0,653	0,285	0,595

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7. Wyniki analizy użyteczności czasopism z obszaru rachunkowości w skali Likerta dla podgrup i próbek

Próba	St + Pr		StPL + PrPL		StSK + PrSK	
	St	Pr	StPL	PrPL	StSK	PrSK
Średnia	3,487	3,509	3,436	3,563	3,582	3,486
Odch. stand.	0,905	0,973	0,910	0,892	0,896	1,017
MS_B / MS_W	0,020	0,851	0,222	0,824	0,201	0,896
ANOVA test F/p-value	0,023	0,880	0,270	0,605	0,224	0,637

Źródło: opracowanie własne.

4.5. Rola doświadczenia zawodowego w procesie uczenia się przy wykorzystaniu platformy *on-line*

Zakładaliśmy, że studenci bez doświadczenia zawodowego, którzy wstępnie ocenili swoją wiedzę jako podstawową lub niską, powinni osiągnąć większe postępy w nauce niż osoby zainteresowane szkoleniami zawodowymi posiadające doświadczenie w biznesie, mające tendencję do krytycznego oceniania swoich postępów. Jednak uzyskane wyniki wskazują, że to właśnie osoby z doświadczeniem zawodowym po ukończeniu kursów pilotażowych uzyskały większy przyrost wiedzy i praktycznych umiejętności niż studenci. Postęp w nauce jest interpretowany jako dodatnia różnica między samooceną wiedzy i umiejętności z poszczególnych zagadnień z obszaru rachunkowości (wystawioną przez każdego uczestnika kursów) posiadaną przed kursem i po kursie. W zakresie wiedzy o wycenie aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych większy postęp został zaobserwowany na Słowacji wśród osób zainteresowanych szkoleniami, a w Polsce wśród studentów (tab. 8), ponieważ polskie Krajowe Standardy Rachunkowości, znane praktykom księgowym, w większości są zgodne z rozwiązaniami opisywanymi w ustawie o rachunkowości.

Tabela 8. Przyrost wiedzy i umiejętności w wybranych obszarach rachunkowości

Wiedza i umiejętności	Grupa	Polska			Słowacja		
		przed	po	przyrost	przed	po	przyrost
Zna różne koncepcje wyceny aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych	Pr	2,2	3,5	1,3	1,7	3	1,6
	St	1,68	3,17	1,49	1,6	2,6	1,3
Księguje podatek VAT	Pr	3,25	4,42	1,17	2,5	4	1,5
	St	2,31	3,69	1,38	2,4	3,6	1,2
Identyfikuje zdarzenia po dniu bilansowym i prezentuje je w sprawozdaniu finansowym	Pr	2,08	4,09	2,01	2,6	4,1	1,5
	St	1,61	3,71	2,1	2,2	3,4	1,2

Źródło: opracowanie własne.

Polskie przedsiębiorstwa rzadko prowadzą księgi rachunkowe (10,2% w 2013 r.) [GUS 2014]. Spośród niefinansowych spółek notowanych na GPW w Warszawie 45% wycenia aktywa lub zobowiązania w wartości godziwej, a 31% – w skorygowanej cenie nabycia. Niski odsetek (83%) spółek giełdowych z GPW sporządza sprawozdania finansowe według MSSF, a jeszcze mniej stosuje rachunkowość zabezpieczeń (55%) (na podstawie wyników własnych badań 335 spółek notowanych na GPW w Warszawie za lata 2010-2012).

W przypadku umiejętności ewidencji podatku VAT ANOVA wskazuje istotne statystycznie różnice między podgrupami populacji StPL+StSK+PrPL+PrS (tab. 9) i próbek: St+Pr, StPL+PrPL (tab. 10). Przyczynami zidentyfikowanych różnic może być większe doświadczenie zawodowe i większa styczność w codziennej pracy uczestników z Polski z problematyką podatku VAT. Dodatkowo częste zmiany regulacji prawnych w zakresie podatku VAT pogłębiają lukę między teorią a praktyką.

Tabela 9. Wyniki analizy nabytej wiedzy i umiejętności w zakresie podatku VAT w skali Likerta dla podgrup populacji

Podgrupa	StPL	PrPL	StSK	PrSK
Średnia	3,667	3,545	4,417	4,000
Wariancja	0,865	1,073	0,811	0,800
ANOVA dla populacji	MS_B	MS_W	$test F$	$p-value$
	2,122	0,881	2,408	0,074**

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 10. Wyniki analizy nabytej wiedzy i umiejętności w zakresie podatku VAT w skali Likerta dla próbek

Próba	St + Pr		StPL + PrPL		StSK + PrSK	
MS_B/MS_W	5,539	0,868	5,400	0,855	0,802	0,982
ANOVA test F/p-value	6,378	0,014***	6,317	0,015***	0,817	0,380

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku umiejętności identyfikacji zdarzeń po dniu bilansowym i ich prezentacji w sprawozdaniu finansowym ANOVA wskazuje na większe (statystycznie istotne) różnice między podgrupami populacji StPL + StSK + PrPL + PrSK (tab. 11) i próbek: SrPL + PrPL, St + Pr, StSK + PrSK, jednak to w przypadku próbek St + Pr oraz StSK + PrSK różnice te były istotne już na poziomie istotności 5% (tab. 12). Różnice między Polską a Słowacją wynikają prawdopodobnie z tego, że w Polsce tylko 10,2% przedsiębiorstw jest zobligowanych do przygotowywania sprawozdań finansowych, więc to zagadnienie jest całkiem nowe, nawet dla osób posiadających doświadczenie w rachunkowości. Na Słowacji wspomniany problem nie jest istotny, dlatego osobom zainteresowanym szkoleniami zawodowymi, posiadającym mniejsze doświadczenie w rachunkowości, łatwiej uzyskać większe postępy niż studentom (tab. 12).

Tabela 11. Wyniki analizy nabytej wiedzy i umiejętności identyfikowania i prezentowania zdarzeń po dniu bilansowym, w skali Likerta dla podgrup populacji

Podgrupa	StPL	PrPL	StSK	PrSK
średnia	3,646	3,412	4,091	4,091
wariancja	1,000	0,632	0,691	0,291
ANOVA dla populacji	MS_B	MS_W	test F	p-value
	1,634	0,806	2,408	0,116*

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 12. Wyniki analizy nabytej wiedzy i umiejętności identyfikowania i prezentowania zdarzeń po dniu bilansowym w skali Likerta dla próbek

Próba	St+Pr		StPL+PrPL		StSK+PrSK	
MS_B / MS_W	4,213	0,795	1,773	0,945	3,080	0,501
ANOVA test F / p-value	5,298	0,024***	1,875	0,176#	6,148	0,020***

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując, należy stwierdzić, że zwiększenie poziomu wiedzy i umiejętności rachunkowych istotnie zależy od zrozumienia roli rachunkowości i regulacji prawnych w prowadzeniu firmy. Większą świadomością tych zagadnień powinny charakteryzować się osoby posiadające doświadczenie zawodowe w rachunkowości. Daje ono studentom szansę powiązania posiadanej wiedzy z działalnością przedsiębiorstwa i krytycznej oceny własnych postępów w nauce [Boud, Costley 2007]. Studenci, mający styczność z praktyką gospodarczą, osiągają podobne efekty kształcenia w obszarze rachunkowości, jak podczas programu szkoleń w miejscu pracy, lepiej rozumieją zasady i koncepcje rachunkowości oraz mają większą motywację do utrwalania umiejętności ogólnych i specjalistycznych [Cord i in. 2010].

5. Zakończenie

Uzyskane wyniki potwierdzają, że użyteczność narzędzi nauczania rachunkowości, takich jak praktyczne przykłady, regulacje prawne oraz bazy danych ze wskaźnikami i sprawozdaniami finansowymi, zależy od doświadczenia zawodowego w biznesie. Zwiększenie poziomu wiedzy i umiejętności rachunkowych zależy od świadomości roli prawa bilansowego i podatkowego w życiu gospodarczym, na ogół wyższej u osób z doświadczeniem zawodowym. Na podstawie wyników badań należy zarekomendować obowiązkowe praktyki w księgowości, gdyż styczność z realiami prowadzenia biznesu umożliwi zastosowanie zdobytej wiedzy w praktyce, dogłębne zrozumienie roli rachunkowości, znaczenia dokumentacji i rachunkowo-podatkowych regulacji prawnych w działalności przedsiębiorstwa. Doświadczenie w biznesie pozwala im krytycznie ocenić znajomość zagadnień niezbędnych w pracy w księgowości i skuteczniej poszukiwać informacji niezbędnych do rozwiązania

problemów występujących w środowisku pracy. Studenci z doświadczeniem zawodowym lepiej rozumieją, dlaczego muszą zdobyć wiedzę i umiejętności z danego obszaru, szybciej rozwiązują złożone problemy, nawet dotyczące wąskiej specjalizacji branżowej. Doświadczenie zawodowe w biznesie zmienia ich opinię na temat przydatności narzędzi nauczania w procesie nabywania praktycznych umiejętności potrzebnych w pracy w działach finansowo-księgowych.

Literatura

- Albrecht W.S., Sack R.J., 2000, *Accounting Education: Charting the Course through a Perilous Future*, American Accounting Association, FL, Sarasota.
- Boud D., Costley C., 2007, *From project supervision to advising: New conceptions of the practice*, "Innovations in Education and Teaching International", vol. 44, no. 2, s. 119-130.
- Britton, B.K., Tesser, A., 1982, *Effects of prior knowledge on use of cognitive capacity in three complex cognitive tasks*, "Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour", vol. 21, no.4, s. 421-436.
- Brungardt C.J., 2009, *College Graduates' Perceptions of Their Use of Teamwork Skills: Soft Skill Development in Fort Hays State University Leadership Education*, <http://krex.k-state.edu> (15.02.2015).
- Bryant S.M., Hunton, J.E, 2000, *The use of technology in the delivery of instruction: Implications for accounting educators and education researchers*, "Issues in Accounting Education", vol. 15, no. 1, s. 129-162.
- Cord B., Bowrey G., Clements M., 2010, *Learning Outside the Textbook: Accounting Students' Reflections in an Internship Programme*, <http://ro.uow.edu.au> (15.02.2015).
- GUS, 2014, *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2013 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Farley A.A., Ramsay A.L., 1988, *Student performance in first year tertiary accounting courses and its relationship to secondary accounting education*, "Accounting and Finance", vol. 28, no. 1, s. 29-44.
- Krausz J., Schiff A.I., Schiff J.B., Van Hise, J., 1989, *The effects of prior accounting work experience and education on performance in the initial graduate-level accounting course*, "Issues in Accounting Education", vol. 14, no. 1, s. 1-9.
- Lam T., Ching L., 2006, *An exploratory study of an internship program: The case of Hong Kong students*, "Hospitality Management", vol. 26, no. 2, s. 336-351.
- Mihail D.M., 2006, *Internship at Greek Universities: An Exploratory Study*, Journal of Workplace Learning, vol. 18, no. 1, s. 28-41.
- Muhamad R., Yahya Y., Shahimi S., Mahzan N., 2009, *Undergraduate internship attachment in accounting: The interns perspective*, "International Education Studies", vol. 2, no. 4, s. 49-55.
- Sundem G.L., 1999, *The Accounting Education Change Commission: Its History and Impact*, American Accounting Association, FL, Sarasota.
- Tusan R., Stasova L., 2008, *Accounting education in the Slovak Republic*, [w:] McGee R.W. (red.), *Accounting Reform in Transition and Developing Economies*, Springer Science and Business Media, New York, s. 337-341.